

Addiktio saapuu Helsingin Sanomiin

KARI POIKOLAINEN

Addiktio oli tuntematon käsite 1970-luvun Suomessa. Sitä ei tunne Raittius- ja alkoholi-asiaien tietokirja vuodelta 1971, ei lääketieteellinen lehdistö eikä Kettil Bruunin kirja ”Alkoholi: käyttö, vaikutukset ja kontrolli”, samoin vuodelta 1971. Riippuvuus jälkimmäisessä kylä esiintyy. Bruun toteaa, ettei riippuvuus ole kovin käyttökelpoinen käsite, koska olemme riippuvaisia hyvin monista asioista. Siksi hän ei käytä tätä käsitettä, vaikka Maailman terveysjärjestö WHO sitä suosittelikin.

Suomessa toki oli 1970-luvulla juoppoja ja huumeiden käyttäjiä. Heitä nimitettiin alkoholisteiksi ja narkomaaneiksi. Käsitteet addiktio ja riippuvuus ovat ulkomaista tuontitavaraa. Käsitteet vastaavat likipitään toisiaan, vaikka ulkomaila on paljon riideltä siitä, kumpaa sanaa olisi parempi käyttää. Addiktio on sanana vanha, mutta sen merkitys on muuttunut vuosisatojen varrella. Antiikin roomalaisilla se merkitsi orjan tai huutokaupatun tavaran saantoa. Sittemmin yleinen merkitys oli omistautuminen jollekin asialle tai harrastukselle. Vasta paljon myöhemmin syntyi erityismerkitys Englannissa ja Yhdysvalloissa. Sana alkoi ammattipiireissä tarkoittaa hallitsematonta juoppoutta. Websterin englannin kielen sanakirja vuodelta 1968 mainitsee ohimennen, että tämänkaltaisen negatiivinen sivumerkityksen on sanalla olemassa. Nykyisin nimellä Addiction ilmesty-

vä tieteellinen lehti oli vuoteen 1946 saakka nimeltään British Journal of Inebriety. Inebriety tarkoittaa juoppoutta. Joku voisi tutkia merkityksen muuttumisen historiaa tarkemmin. Mutta vaikka sana addiktio näyttää saaneen nykyisen merkityksensä varsin myöhään, niin sekin on alkanut tuntua joissakin piireissä vanhanaikaiselta ja leimaavalta. Uudistushaluiset saivat uitettua WHO:n tautiluokituksen yhdeksänteen tarkastettuun painokseen käsitteen alkoholiriippuvuus (englanniksi *alcohol dependence*) 1970-luvun lopulla. Seuraavaan painokseen saatiin mukaan joukko laittomiin huumeisiin liittyviä riippuvuuksia 1990-luvulla. Nyt osa uudistajista on alkanut katua ja vaatii yhdysvaltalaisen mielenterveyshäiriöluokituksen tekeillä olevaan versioon DSM-5 korvaavaksi käsitteeksi sanaa addiktio riippuvuuden tilalle ja haluaa laajentaa sen koskemaan alkoholin ja huumeiden lisäksi uhkapelaamista.

Matilda Hellman kuvaa väitöskirjassaan sitä, miten käsitys addiktioista on muuttunut Suomessa vuosien 1968–2006 aikana. Tehtävä on hankala, koska käsite addiktio yleistyy Suomessa vasta aineiston alkuvuotta myöhemmin. Suomalaiseen tautiluokitukseen ensimmäinen addiktioksi katsottava häiriö – alkoholiriippuvuus – ilmestyy vuonna 1987. Pulman Hellman ratkaisee etsimällä aineistostaan kuvauksia, jotka sopivat addiktion nykymerkitykseen: puhetta jatkuvasta, toistu-

Matilda Hellman
Construing and defining the
out of control: addiction in
the media 1968–2008. SSKH
Skrifter 28.
Helsingin yliopisto, 2000

vasta, ongelmallisesta ja hallitsemattomasta käytöksestä.

Aineisto on poimittu Helsingin Sanomista (HS). Joka toisesta vuosikerrasta on valittu satunnaisesti kolme viikkoa, joiden lehdistä on etsitty addiktioita käsitteleviä osioita. Ei pelkästään kirjoituksista. Sarjakuvakin on kelvannut mukaan. Väitöskirjan otsikko viittaa siihen, että olisi tutkittu kaikkia joukkoviestimiä, ei pelkästään HS:n sivuja.

Vuosien varrella HS:n tarjoama kuva addiktiosta on muuttunut selvästi. Addiktio nähdään entistä enemmän yksilön, ei yhteiskunnan ongelmana. Tarve selittää, mistä on kyse, vähenee, käsite tarjoillaan yhä useammin itsestään selvyytensä. Addiktiin kuva ei enää korosta hänen poikkeavuuttaan tavallisista ihmisistä, vaan ero on siinä, osaako tavallinen ihminen hallita käytöstään vai ei. Yhä useampia liiallisena pidettyjä käyttäytymismuotoja kutsutaan addiktioiksi. HS:n aineiston lisäksi väitöskirjassa käsitellään kahden naismuusikon ja yhden mannekiinin päihdehuuruisen elämän kuvauksia keltaisessa lehdistössä. Tulokset esitetään neljässä artikkelissa, joista kaksi on julkaistu tieteellisissä lehdissä.

Tutkimus on kuvaileva. Teo-

reettiseksi perustaksi mainitaan *grounded theory*. Se ei ole teoria ollenkaan, joten sen osuvin suomennos voisi olla kariutunut teoria. Aineistoon vain käydään käsiksi, ja tulokset ja tulokinnat riippuvat tutkijan sosiologisesta mielikuvituksesta, joka osaa liittää havaintoihin moniakin erilaisia teoreettisia näke-

myksiä. Ei ole teoriaa, jota koeteltaisiin aineiston avulla. Viitekehys on sosiaalista konstruktio-
onismia.

Luettavuutta heikentää epälooginen jäsentely. Tutkimuksen tarkoitus, metodit ja tulokset on hajautettu moneen eri paikkaan. Myönteistä on, että väitöskirjan alussa on lyhyt ti-

vistelmä kolmella eri kielellä.

Kirjan kannessa on kuva vaaleansinisen, alastoman miehen päästä ja ylävartalosta. Tulee mieleen eräs yöpäivystys ja potilas, kesäyön sininen ja viileä, jo kovasti kuollut. Sellaista voitapahtua, oli addiktio sosiaalisen konstruktio tai ei.

Onni ei löydy etsimällä

PEKKA WAHLSTEDT

Usein arkea pidetään pitkästyttävänä ja tapahtumaköyhänä. Arjessa samat asiat toistuvat samalla tavalla, ja vapaus ja elämykset löytyvät arjen ulkopuolelta. Tämä käsitys on kapea. Arki ei ole valmis ja pysyvä asia, vaan se on sidoksissa kulttuuriin ja yhteiskuntaan ja muuttuu niiden mukana. Niinpä arjen kokeminen ja tutkiminen on paljon kiinni asenteista ja elämäntavasta.

Elävään ja muuttuvaan arkeen pääsee parhaiten käsiksi nojaamalla omiin kokemuksiin ja käyttämällä havainnollista ja elävää kieltä. Tämän on myös sosiaaligerontologian professori Antti Karisto tajunnut. Karisto on laskeutunut akateemisesta norsunluutornista alas arjen keskelle ja kirjoittanut aiheesta lukuisia kolumneja *Etelä-Suomen Sanomiin*. Nyt ne on koottu kirjaksi *Yksi piano vai kymmenen lehmää?*

Jo aiheiden runsaus viestii arjen moniulotteisuudesta. Niitä ovat muun muassa toivon ja pelon utopioita ja onnen etsintä, hyvinvointi ja hoiva, kaupunki- ja kesämökkielämä, katukuva ja

arkiviihtyvyys, urheilu ja kulttuuri, kellot ja kalenterit sekä vanhuuden kammo ja kuolema.

Hyvinvointi ja onnellisuus ovat sanoja, joita toistellaan kaikkialla ja joiden oletetaan merkitsevän kaikille samaa. Karisto kyseenalaistaa näitä selviöitä ja löytää niiden takaa monia keskenään yhteensopimattomia merkityksiä. Usein hyvinvointi tarkoittaa kymmentä lehmää, eli se samastetaan aineellisen vaurauden kanssa. Hyvinvointia syntyy kun huolehditaan yritysten toimintaedellytyksistä ja annetaan talouden toimia.

Kuitenkin ihmisiä kalvaa tyhyydentunne ja ahdistus. Kymmenenkään lehmää ei riitä hyvinvoinnin takeeksi, tarvitaan myös ainakin yksi piano. Vapaus, itsenäisyys, turvallisuus, työssä jaksaminen ja hyvä mieli kuuluvat myös hyvinvointiin.

Sekä tietysti onnellisuus, josta puhutaan ja kirjoitetaan vielä enemmän kuin hyvinvoinnista. Myös markkinat ovat ottaneet onnen omakseen ja tuoteistaneet sen. Onni samaste-
taankin usein mielihyvään, sii-

Antti Karisto
Yksi piano vai kymmenen
lehmää? Kirjoituksia arjen
ilmiöistä
Gaudeamus, 2010

hen että tarpeet tulevat tyydytetyksi. Karisto huomaa, että tähän on sisäänrakennettu salakavalansa: mitä enemmän ihminen saa vaikkapa elämyksiä, sitä enemmän hän haluaa niitä lisää. Markkinoille tämä tietysti sopii, mutta onni jää kaukaisuuteen pakenevaksi kangastukseksi.

Karisto päättyy paradoksiin: Onni ei löydy etsimällä. Onni on sattuman satoa, onni tulee silloin, kun siihen ei kiinnitä huomiota ja etsi ja tavoittelee sitä. Oivallusta voisi täydentää toteamalla buddhalaiseen sävyyn, että juuri pyyteet ja tarpeet ovat onnettomuuden lähteitä. Tämä tulee esiin siinä, että niiden tyydyttämisen jälkeen ne heräävät eloon entistä vaativampina ja kyltymättömämpiä. Valaistunut ei etsi ja juokse onnen perässä, ja juuri tämä pyyteettömyydestä syntyvä vapaus ja mielenrauha ovat todell-